

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 138 (№ 11)

Ч. 2. Філософські науки

Київ – 2018

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно

**Фахове видання
з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015 р.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації: серія KB № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:
Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 3 від 26 жовтня 2018 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Муляр В. І., д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)

Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Київ)

Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Арменія, Єреван)

Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України (Україна, Київ)

Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Київ)

Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія з філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)

Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Бех В. П., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)

Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)

Дзвінчук Д. І., д-р філос. наук, проф. (Україна, Івано-Франківськ)

Жадько В. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Куцупал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)

Миколайчак А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)

Онїпко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)

Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Терепиший С. О., д-р філос. наук, доц. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгош)

Халамендик В. Б., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф. (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2018. – Вип. 138 (11). Ч. 2. Філософські науки. – 246 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умовах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

УДК 378(091)(477.54)

**ЗМІНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ
КАФЕДРИ ФІЛОСОФІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ У 50–60–Х РОКАХ
XX СТ. В УМОВАХ ДЕСТАЛІНІЗАЦІЇ ТА
ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ**

*CHANGES AND FEATURES OF THE PHILOSOPHY
AND SOCIOLOGY DEPARTMENT OF THE
NATIONAL UNIVERSITY OF PHARMACY IN
50'S–60'S OF THE XX CENTURY IN CONDITIONS
OF DESTALINIZATION AND DEMOCRATIZATION
OF SOCIAL LIFE*

Іванова К. А.,

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та соціології,
Національний фармацевтичний університет
(Харків, Україна), e-mail:
socialsciences@nuph.edu.ua

Хіріна Г. О.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент
кафедри філософії та соціології, Національний
фармацевтичний університет (Харків, Україна),
e-mail: kilyasha@ukr.net

Ivanova K. A.,

Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the
Department of Philosophy and Sociology, National
Pharmaceutical University (Kharkiv, Ukraine), e-mail:
socialsciences@nuph.edu.ua

Hirina G. O.,

Candidate of Historical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor, Department of
Philosophy and Sociology, National Pharmaceutical
University (Kharkiv, Ukraine), e-mail: kilyasha@ukr.net

*Розглянуто історію викладання дисциплін філософського циклу
в 50–х – 60–х рр. XX ст. на сучасній кафедрі філософії та соціології
Національного фармацевтичного університету, створені наукові біо-
графії деяких викладачів кафедри.*

Ключові слова: кафедра, світогляд, десталінізація, методика,
викладач.

*The article deals with the history of teaching philosophical disciplines
in the 50's and 60's of the twentieth century at the modern Philosophy and
Sociology Department of the National Pharmaceutical University, scientific
biographies of some of the lecturers at the department were created.*

Keywords: department, worldview, destalinization, methodology, lecturer.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням історії викладання дисциплін філософського циклу займалися: А. С. Конохова, Б. Грубих, Т. Буяльська, В. Клаверова, В. Клочко, С. Кирилашука, М. Романенка та інших. Також використано архівні матеріали НФаУ.

Ціллю статі є аналіз діяльності сучасної кафедри філософії та соціології НФаУ в умовах політики десталінізації у 50–х – 60–х років XX ст., зміна змісту та методики викладання дисциплін світоглядної спрямованості в нових історичних умовах, характеристика кадрового складу кафедри, створення наукової біографії викладачів та співробітників кафедри. У статті використовується сучасна назва кафедри.

Фармацевт та гуманіст, фармацевт та громадянин... Ці поняття є невід'ємними та протягом багатьох років були головним сенсом та метою роботи викладачів – суспільствознавців Національного фармацевтичного університету по вихованню спеціалістів у галузі охорони здоров'я. В умовах сучасного українського суспільства кафедра філософії та соціології НФаУ докладає максимум зусиль для реалізації нової концепції викладання філософських дисциплін, підготовки докторів філософії PhD, готує молоде покоління для сприйняття нових викликів сучасності, оволодіння світовими досягненнями у галузі філософії.

Історія кафедри філософії та соціології НФаУ схожа на історію багатьох інших подібних кафедр, вона є складовою частиною історії НФаУ, історії нашої країни у цілому. Викладачі кафедри завжди займали активну громадянську позицію, хоча по-різному сприймали реалії суспільного життя в країні. Було й покірне вихвалення марксистсько-ленінської теорії та ідеології, партійних вождів, були пережиті й «чистки партії», не обійшли стороною викладачів кафедри і сталінські репресії, але було чесне та принципове критичне відношення до подій в країні, намагання критичне осмислити закономірності суспільного розвитку та трагічні сторінки нашої історії, прищепити студентській молоді почуття патріотизму, справедливості, соціального оптимізму, сформувати активну громадянську позицію. Найбільш яскраво це проявилось у переломні для країни 50–60–ті роки XX ст.

Створення наукових біографій викладачів та співробітників кафедри є даниною пам'яті цікавим особистостям та видатним педагогам, які виховали не одне покоління фармацевтів, що й сьогодні працюють по всьому світові.

Складними та переломними для кафедри стали 50–60–ті роки XX ст., коли в умовах хрущовської «відлиги» відбувалися значні зміни у змісті предметів соціогуманітарного циклу, з'явилися нові предмети, оновилися методика викладання, були створені якісно нові підручники з урахуванням специфіки кожного вищого навчального закладу, відбулися якісні зміни у кадровому складі кафедри. Процеси демократизації політичного життя позитивно вплинули на роботу кафедр суспільних наук. Суспільні науки в 50–60–і рр. займали дуже важливе місце в системі вищої освіти СРСР, бо виховували майбутню інтелігенцію, формували у неї світогляд, патріотизм, уміння пояснювати світові події та політику партії, доводили переваги соціалістичного ладу.

Після смерті Й. Сталіна ще декілька років офіційно вищі навчальні заклади продовжували займатися за старими, ще 1949 р., програмами, але ідеологічний напрям серйозно змінився. Викладачі вимушені були самостійно шукати новий матеріал і підлаштовувати свої дисципліни до вимог часу [1].

Коллектив кафедри філософії та соціології НФаУ знайшов свій варіант вирішення цієї проблеми, узявши орієнтир на загальнолюдські цінності, гуманізм у професії фармацевта, викладання

професійної фармацевтичної етики. Ця новація належала І. Є. Іванову.

Зміст курсів піддався докорінному перегляду в 1956 р. відповідно до основних тез доповіді М. С. Хрущова «Про культ особистості та його наслідки». Насамперед, почалася «атака» на ще зовсім нещодавно непогрішеного вождя Й. Сталіна. Подібне нововведення було складним як для викладачів, так і для студентів. До нововведень другої половини 1950-х – першої половини 1960-х рр. також можна віднести загострення уваги студентів на діяльності КПРС з 1953 р., вивченні рішень ХХ–ХХІІ з'їздів КПРС, нової програми партії та тому подібне. На це відводилося приблизно 1/3 усіх годин [2, с. 67–69].

Викладачі суспільствознавчих дисциплін були вимушені чутливо реагувати на зміну політичної ситуації в країні.

Згідно з постановою ЦК КПРС Ради Міністрів від 9 травня 1963 р. «Про заходи щодо подальшого розвитку вищої та середньої спеціальної освіти, поліпшенню підготовки та використання фахівців», у даний період максимальне тижневе навантаження студентів було 36 годин [3, с. 349].

Отже, за п'ять років навчання студент безпосередньо займався у ВНЗ більше 5500 навчальних годин. Загальний час, відведений на суспільні науки в неспеціалізованих ВНЗ, складав приблизно 430 годин. Отже, у навчальному плані було відведено приблизно 8% часу для вивчення філософії.

Для більшості викладачів суспільних наук того часу був притаманний так званий «талмудизм, догматизм». Загальноприйнятим було читання лекцій з папірця, повторення одних і тих же штампів, що не завжди сприяло зростанню інтересів студентів до суспільних наук. Але треба зазначити, що ця хвороба вищої школи 50–60-х рр. майже не торкнулася кафедри марксизму–ленінізму ХФІ. Судячи з відгуків студентів тих років викладачі кафедри цікаво читали лекції, постійно шукали нові форми роботи, багато консультували студентів, чесно і відверто відповідали на їх незручні питання. Кафедра, її методичний кабінет, розташовані на другому поверсі корпусу на вул. Мельникова (нині Куліковської), 12, у той час були центром культурного життя ХФІ: там проводилися збори, студентські наукові конференції, різні виховні заходи. Аналіз екзаменаційних відомостей з дисциплін, які викладалися на кафедрі, свідчить про високу якість знань і принциповий підхід викладачів до своїх студентів.

Для встановлення тісніших контактів із студентами, розуміння їх світобачення, проблем викладачі кафедри регулярно відвідували студентські гуртожитки, проводили неформальні бесіди з гострих внутрішньополітичних питань.

Вивчаючи архівні документи НФаУ можна відмітити високий професіоналізм викладачів кафедри, їх відданість професії педагога, незважаючи на складну ідеологію життя радянських людей у ті роки.

50-і рр. в історії кафедри марксизму–ленінізму характеризувалися: подальшим зміцненням кадро-

вого потенціалу з прибуттям на кафедру викладачів – учасників Великої Вітчизняної війни; появою нових предметів та єдиних навчальних програм; виробленням нових стандартів викладання; демократизацією навчального процесу, пов'язаного з хрущовською «відлигою».

З другої половини 50-х рр. ХХ ст. розпочалася перебудова викладання суспільних наук, метою якої стала зміна змісту предметів, що вивчалися, у зв'язку з ліквідацією культу особистості Й. Сталіна. У вузах було уведено викладання трьох самостійних курсів: історії партії, діалектичного та історичного матеріалізму і політичної економії. Усе це сприяло розширенню гуманітарної підготовки студентів і розгортанню науково–дослідної роботи. В цей час значно оновився кадровий склад кафедри, прийшли працювати викладачі, що мали науковий ступінь та вчені звання, фахову освіту. На кафедру прийшли працювати нові викладачі.

Однією з ключових постатей в історії кафедри того часу був **Олексій Павлович Власов**, який очолював кафедру в 1954–1961 рр. О. П. Власов народився 26 вересня 1910 р. у селі Осинівка Савченської сільської ради Калужської області в сім'ї селян–бідняків. Його батьки Павло Абрамович і Федосія Леонівна Власови усе життя займалися сільським господарством, у 1930 р. вступили до колгоспу. О. П. Власов до 1928 р. жив з батьками і навчався в середній школі. З вересня 1928 р. по травень 1930 р. вчився в Жиздринському педагогічному технікумі Смоленської області. Потім рік працював у сільськогосподарській комуні ім. Петухова Єкимівського району Смоленської області. У травні 1931 р. влаштувався на роботу слюсарем на Дніпропетровський паровозоремонтний завод, де працював до березня 1932 р. Крім того, паралельно у вересні 1931 р. вступив на вечірнє відділення фізико–математичного факультету Дніпропетровського державного університету, а у березні 1932 р. перевівся на денне відділення. О. П. Власов закінчив Дніпропетровський університет у 1936 році. З вересня 1936 р. по серпень 1937 р. працював викладачем математики в середній школі №9 м. Кам'янець–Подільського Хмельницької області.

У серпні 1937 р. служив у прикордонних військах інструктором політвідділу. З початку війни і до лютого 1942 р. був інструктором штабу Армії з охорони тилу Південно–західного фронту, з вересня по липень 1942 р. – редактор багатотиражної газети 21 Армії Південно–західного фронту. У вересні 1942 р. О. П. Власов закінчив Саратовське військово–політичне училище та призначений на Сталинградський фронт агітатором полку. У 1944 р. його перевели служити до Харкова, де до серпня 1945 р. він був заступником командира батальйону курсантів з політпідготовки військово–політичного училища Радянської Армії, а з вересня 1945 р. по жовтень 1946 р. – відповідальний секретар парткомісії військово–медичного училища.

Усю війну О. П. Власов прослужив політробітником і був демобілізований з армії в

травні 1946 р. у званні майора. За участь у війні нагороджений орденом і чотирма медалями. Той факт, що Олексій Павлович усю війну був політробітником, пояснює його подальшу роботу викладачем суспільних наук, хоча за освітою він був викладачем математики. З 1946 р. по листопад 1954 р. працював старшим викладачем кафедри марксизму–ленінізму в Харківському медичному інституті. У 1949–1950 рр. О. П. Власов пройшов курси підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському інституті підвищення кваліфікації. 8 грудня 1952 р. у Вченій раді Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка успішно захистив кандидатську дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук.

У 1953 р. О. П. Власов прийшов працювати на кафедру основ марксизму–ленінізму ХФІ, 2 листопада 1954 р. призначений завідувачем цієї кафедри. Уперше в історії кафедри 20 червня 1958 р. відбулися вибори на посаду завідувача кафедри на конкурсній основі. В результаті проведення конкурсу на цю посаду був обраний О. П. Власов (займав посаду до жовтня 1961 рр.).

Рішенням ВАК СРСР 15 лютого 1961 р. О. П. Власову було присвоєно вчене звання доцента. Йому належить більше 20 наукових праць. О. П. Власов проявив себе як високопрофесійний викладач, цікавий та яскравий лектор, гарний педагог, що знає свою справу. Він активно займався методичною роботою, публікував наукові статті, працював над монографією, виступав з доповідями на різних конференціях. Брав активну участь у суспільному житті фармацевтичного інституту, був членом Всесоюзного товариства «Знання». У 1961–1968 рр. завідував кафедрою марксизму–ленінізму Харківського медичного інституту.

Великий внесок у розвиток кафедри вніс **Олександр Самойлович Цариценко**. Він народився 14 квітня 1922 р. у с. Ново–Миколаївці Харківської області в сім'ї селянина–середняка. Після закінчення середньої школи в 1941 р. вступив до Сумського артилерійського училища. З серпня по грудень 1941 р. як курсант брав участь у боях на Південно–західному фронті. У грудні 1941 р. евакуйований з фронту разом з артилерійським училищем до м. Ачинська для закінчення навчання. Після закінчення училища в 1942 р. О. С. Цариценко отримав звання лейтенанта та командував спочатку артилерійським взводом, а потім батареєю, брав участь у битві під Сталінградом. У 1945 р. при штурмі м. Відня був важко поранений (втратив ногу). З квітня 1945 р. по вересень 1947 р. знаходився на лікуванні в госпіталях. У роки війни О. С. Цариценко був нагороджений урядовими нагородами: двома орденами Вітчизняної війни I і II ступеня, орденом Червоної Зірки і чотирма медалями.

У 1947–1952 рр. О. С. Цариценко навчався на економічному факультеті Харківського державного університету імені М. Горького. Після цього успішно закінчив аспірантуру за фахом «політична економія» і в 1955 р. захистив

дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук. У 1953–1958 рр. працював спочатку асистентом, потім старшим викладачем, а з 1956 р. – доцентом кафедри марксизму–ленінізму ХФІ. У 1958 р. був обраний завідувачем кафедрою політичної економії створеного Українського заочного політехнічного інституту.

О. С. Цариценко разом з колективом кафедри брав активну участь у розробці навчально–методичних питань стосовно системи вищої вечірньої та заочної освіти. Ці напрями роботи розглядалися в його доповідях на всесоюзній і республіканській конференціях. Їх зміст публікувався в журналі «Вісник вищої школи». Статті з актуальних питань політики комуністичної партії й економічної теорії систематично друкувалися на сторінках харківських обласних газет. У 1969 р. О. С. Цариценко мав двадцять друкарських робіт.

Перебудова викладання суспільних наук продовжилася у зв'язку з введенням у вересні 1963 р. в усіх вузах країни викладання курсу наукового комунізму. Однією з проблем цього періоду була нестача кваліфікованих наукових кадрів, більшість викладачів не мали вчених ступенів і наукових звань, тому гостро стояла проблема підвищення наукової кваліфікації викладачів.

В ХФІ новий курс «Основи наукового комунізму» був введений у 1964–1965 навчальному році. Його вивчення передбачалося студентами п'ятого курсу. На засіданнях кафедри викладачі вказували на необхідність широко використовувати нові форми навчальної роботи: підготовка доповідей і рефератів студентами, в яких повинні бути використані дані конкретних соціологічних досліджень того або іншого питання; публічні виступи студентів з лекціями та доповідями серед населення, на підшефних підприємствах. Кафедра систематично працювала над вдосконаленням методичного забезпечення читаних курсів. Говорилося про необхідність «творчої розробки кожної лекції, яскравого й образного викладу матеріалу, активного та творчого обговорення питань на семінарському зайнятті». Для успішнішого вирішення цих проблем передбачалося організувати постійний обмін досвідом роботи шляхом взаємо відвідувань лекцій і семінарських зайняття з подальшим обговоренням. Велику увагу у своїй діяльності кафедра приділяла організації самостійної роботи студентів. Ставилася мета: «домагатися того, щоб отримувані студентами знання ставали для них внутрішнім переконанням і щоб ці знання вони уміли проявляти на практиці, в житті».

Для обговорення актуальних проблем організації навчальної роботи практикувалося запрошення студентів на засідання кафедри. У самостійній роботі студентів головна увага приділялася умінню конспектувати філософські твори. Тому викладачі навчали першокурсників прийомом конспектування, а також практикувалася перевірка конспектів, тобто самостійна робота,

яка виконувалася студентами, контролювалася. Передбачалося, що студенти старших курсів передають свій досвід роботи над першоджерелами молодшим курсам. Навчально-методичний кабінет влаштував виставки кращих студентських конспектів.

Значний етап в історії кафедри пов'язаний з діяльністю Катерини Сидорівни Дягілевої, яка працювала на кафедрі з 1961 по 1987 рр. Вона (у дівочтві Карпенко) народилася 12 липня 1922 р. у с. Великий Бурлук Харківській області в сім'ї українського селянина-батрака. Її батько Сидір Федорович Карпенко (1894–1967 рр.) був простим робітником, потім колгоспником комуни «Вільна праця», мати – Уляна Василівна Карпенко (Сфименко) (1896–1977 рр.) усе життя працювала колгоспницею, тому у сім'ї не було можливості дати дочці освіти. Катерина Сидорівна всього домогалася сама, своїми здібностями і великою працьовитістю. З 1930 по 1939 рр. вона вчилася в середній школі. У 1937 р. вступила до комсомолу, була обрана секретарем комсомольської організації, тому не дивно, що в 1939 р. за спрямуванням райкому комсомолу вступила до Вовчанського педагогічного технікуму. Через гостру нестачу педагогічних кадрів випуск учителів був прискорений, і вже в 1940 р., отримавши диплом, за спрямуванням Катерина Сидорівна поїхала працювати учителем до Західної України в Тарговицьку школу Острозького району Рівненської області, де і працювала до початку війни. Практика залучення на роботу молодих педагогів зі Східної України до навчальних закладів Західної України була у той час загальноприйнятною, це робилося навмисно, оскільки західноукраїнські землі тільки-но увійшли до складу УРСР, місцева інтелігенція не сприймала нову радянську владу, тому партійне керівництво таким чином прагнуло донести радянську ідеологію.

З початком війни К. С. Дягілева повернулася на Харківщину, де нетривалий час працювала в колгоспі «Вільна праця» Велико-Бурлуцького району Харківської області спочатку колгоспницею, а потім вчителькою місцевої школи. У 1942 р. їй вдалося евакуюватися в окупованій території Харківщини до с. Ворошилово Безіменного району Саратовської області, де поєднувала роботу в колгоспі в літній час з роботою вчительки та піонервожатою в школі в зимовий період, також була обрана секретарем комсомольської організації села. Робота в партійних і комсомольських органах у той час свідчила про уміння працювати з людьми, про лідерські якості людини, його авторитет у суспільстві. Катерина Сидорівна за своїми особистими якостями була лідером, уміла організувати навколо себе людей, завжди прагнула бути прикладом для оточення.

Після звільнення Харківщини від німецько-фашистських загарбників, К. С. Дягілева у 1943 р. повертається на батьківщину до села Великий Бурлук, де була обрана другим секретарем Велико-Бурлуцького райкому комсомолу, а в червні 1944 р. – першим секретарем. Але в липні 1944 р. за

рішенням ЦК ЛКСМУ була знову направлена на роботу до Західної України, де майже рік працювала першим секретарем Гоцанського райкому комсомолу Рівненської області. Тоді ж вступила до партії. З липня 1945 р. по вересень 1947 р. знову обіймала посаду першого секретаря Велико-Бурлуцького райкому комсомолу. У лютому 1947 р. обиралася депутатом Верховної Ради УРСР від Велико-Бурлуцького виборчого округу, була делегатом трьох всеукраїнських з'їздів комсомолу.

Робота на керівних посадах вимагала нових знань, підвищення кваліфікації, тому у вересні 1947 р. К. С. Дягілева вступила на історичний факультет Харківського державного університету, який успішно закінчила в 1952 р. Після цього навчалася в аспірантурі, а в лютому 1956 р. успішно захистила кандидатську дисертацію й отримала вчений ступінь кандидата історичних наук, а в жовтні 1969 р. – вчене звання доцента по кафедрі марксизму-ленінізму.

З лютого 1956 р. К. С. Дягілева працювала на кафедрі марксизму-ленінізму ХФІ: пройшла шлях від асистента, старшого викладача, доцента до завідувача кафедрою. К. С. Дягілева очолювала кафедру з 1961 по 1974 рр., а з 1974 р. і до виходу на пенсію в середині 80-х років продовжувала працювати доцентом кафедри.

К. С. Дягілева зіграла важливу роль у професійному становленні кафедри. Вона була блискучим викладачем: її лекції завжди подобалися студентам, були доступними, інформативними, пов'язаними з сучасністю, постійно удосконалювалися форми проведення семінарського зайняття. Була автором 25 наукових публікацій, у тому числі 5 методичних праць, присвячених проведенню студентами науково-дослідної роботи з суспільних наук, методичні вказівки і плани семінарських занять з історії КПРС, що було новаторством у вузівській науці 60–70-х рр.

К. С. Дягілева приймала активну участь у громадському житті фармацевтичного інституту, читала для викладачів і співробітників лекції з актуальних суспільно-політичних проблем. Особлива сторінка у її викладацькій діяльності – виховна робота із студентами, як вітчизняними, так й іноземними.

Перші іноземні студенти-греки почали навчатися в ХФІ з 1959 р., у 1964–1969 рр. навчався студент із Судану Магди Хамуд, а з 1970 р. іноземних студентів було вже 16 і з кожним роком їх кількість збільшувалася, і постійно розширювалася географія [4, с. 6–7, 144].

Тому новим завданням кафедри постала виховна робота з іноземними студентами. І саме Катерина Сидорівна першої почала активно займатися цією роботою: проводила в гуртожитку зустрічі з іноземними студентами, запрошувала їх на «круглі столи» зі суспільних наук, відвідувала разом з ними музеї та театри Харкова, проводила численні виховні бесіди. Для багатьох з них вона стала наставником і другом, допомогла адаптуватися

у незнайомій країні. Можна стверджувати, що традиції організації та проведення різнобічної і глибокої виховної роботи в ХФІ були закладені саме завідуючою кафедрою марксизму–ленінізму К. С. Дягілевою й успішно підтримуються і розвиваються її наступниками.

За трудові досягнення Катерина Сидорівна нагороджена двома медалями «За доблесну працю», значками «Відмінник охорони здоров'я», «Відмінник вищої школи», знаком Президії Верховної Ради УРСР, численними грамотами. Викладацьку династію Дягілевих – Катерини Сидорівни та її чоловіка Євгенія Володимировича, відомого в нашому місті історика, кандидата історичних наук, завідуючого партійним архівом Харківського обкому КПРС, продовжує їх молодший син – кандидат історичних наук, доцент, завідуючий кафедрою ХНУ ім. В. М. Каразіна Володимир Євгенович Дягілев.

У 1958 р. на кафедру прийшов **Іван Юхимович Іванов**, людина дивовижної долі, цікава особистість. Своїми науковими дослідженнями він розпочав сучасну наукову тематику кафедри, присвячену проблемам професійної етики фармацевтів. І. Ю. Іванов народився 18 січня 1919 р. у с. Князівці Мовчанівського району Томської області в сім'ї селянина.

У 1926–1930 рр. навчався у початковій школі с. Колбинки Мовчанівського району Томської області, у 1931–1934 рр. – у неповній середній школі с. Тунгусова. У 1936 р. закінчив річні курси вихователів–методистів дитячих садів у м. Томську, а в 1939 р. – окружне педагогічне училище для народів півночі в м. Колпашеві Томської області. У 1936 р. І. Ю. Іванов вступив до комсомолу та брав активну участь у роботі комсомольських організацій педагогічного училища.

З 1939 по 1958 рр. І. Ю. Іванов знаходився на службі у Збройних Силах СРСР. У роки Другої світової війни воював у 333–му легкому артилерійському полку 152–ї стрілецької дивізії 16–ї армії. Війна для Івана Юхимовича почалася 28 червня 1941 р. У травні 1941 р. він виїхав з Москви до м. Єпіфанова, яке знаходиться на кордоні Монголії та Маньчжурії. По дорозі ешелон почали бомбити, а в Смоленську І. Ю. Іванову та його товаришам довелося відбивати нальоти фашистських літаків. Потім 28 днів (з 8 жовтня по 4 листопада) він разом з групою відступаючих військ по тилах ворога проривався на схід. Воював на Західному, Калининському, 2–му Прибалтійському фронтах. Після поранення в 1942 р. І. Ю. Іванов був направлений до тилу, а у жовтні 1943 р. – до Харкова, де політпрацівником брав участь у підготовці військ до фронту. За проявлену мужність, героїзм і особисту хоробрість в перші місяці війни Іван Юхимович був нагороджений орденом «Червоної Зірки» і медалями «За бойові заслуги», «За оборону Москви». У листопаді 1941 р. серед перших радянських воїнів був відзначений гвардійським знаком з наданням звання гвардійця. Службу в армії він закінчив у званні майора, мав 12 урядових нагород.

У 1947–1950 рр. І. Ю. Іванов навчався екстерном (заочно) на історичному факультеті Харківського державного університету, в 1950–1952 рр. продовжив заочно вчитися в Смоленському педагогічному інституті. У 1949 р. екстерном закінчив Львівське вище політичне училище, у 1952 р. – вищу школу пропагандистів Радянської Армії в м. Смоленську. Після цього був спрямований до Харківського авіаційного училища штурманів працювати викладачем основ марксизму–ленінізму, де прослужив до 1958 р. на посадах викладача і заступника командира батальйону курсантів з політичних питань. У Харкові І. Ю. Іванов, з перервою в два роки, навчався на історичному факультеті Харківського державного педагогічного інституту, який закінчив у 1957 р. і отримав спеціальність учителя історії середньої школи.

Після демобілізації з лав Радянської Армії І. Ю. Іванов прийшов працювати на кафедру марксизму–ленінізму ХФІ викладачем історії КПРС (1958–1959 рр.). У 1959–1960 рр. був завідуючим кабінетом марксизму–ленінізму, з 1960 р. перейшов на посаду старшого викладача. У 1960 і 1968 рр. І. Ю. Іванов стажувався в Інституті підвищення кваліфікації викладачів суспільних наук при Київському державному університеті. У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію й отримав учений ступінь кандидата філософських наук. З 1973 р. працював на посаді доцента кафедри, читав курси філософії й етики. У 1974 р. отримав вчене звання доцента.

І. Ю. Іванов першим на кафедрі поєднав філософсько–етичні проблеми з професійною діяльністю фармацевтів, першим почав вивчати питання становлення в нашій країні системи вищої фармацевтичної освіти. З 1962 по 1972 рр. опублікував у таких авторитетних наукових журналах, як «Український історичний журнал», «Фармацевтичний журнал», «Аптечна справа», «Етика та естетика» та ін. 17 праць, присвячених проблемам професійної етики фармацевтів. Особливої уваги заслуговують брошури «Питання професійної етики» (1,8 др. ар., 1969 р.), «Про деякі питання етики в праці фармацевта» (1962 р.), «Гуманізм у професії фармацевта» (1963 р.), «До питання про розвиток фармацевтичної освіти в Україні» (1963 р.), «Закохані у свою професію (з досвіду роботи аптек Харківського обласного аптечного управління)» (1964 р.), «Про честь і гідність радянського фармацевта» (1965 р.), «Співвідношення загального і специфічного в моральних стосунках людей» (1968 р.), «Класове і загальнолюдське в професійній етиці» (1969 р.), «Питання професійної етики» (1969 р.), «Про дію слова фармацевта на хворого» (1969 р.), «Соціальний аспект проблеми здоров'я» (1972 р.) та ін.

Багато уваги І. Ю. Іванов приділяв методичній роботі: розробляв нові програми, складав методичні вказівки з різних дисциплін.

Колеги і студенти завжди відмічали скромність та чуйність Івана Юхимовича, його активну участь

у житті фармацевтичного інституту та кафедри. На кафедрі він працював до 1986 р.

Висновки. Таким чином, в умовах зміни політичної ситуації в країні, умовах демократизації суспільного життя кафедра філософії та соціології НФаУ продовжила важливу роботу по формуванню світогляду, активної громадянської позиції у студентів–фармацевтів. Кафедра значно оновила свій кадровий склад високопрофесійними викладачами, почала наукові дослідження в галузі професійної етики фармацевтів.

Список використаних джерел

1. Конохова, АС., 2014. 'Колѣблясь вместе с линией партии: изменения в преподавании общественных наук в вузах СССР в 1953–1964 гг.'. *Новейшая история России*, №2, с.64–72. [online] Доступно: <http://cyberleninka.ru/article/n/koleblyas-vmeste-s-liniey-partii-izmeneniya-v-prepodavanii-obschestvennyh-nauk-v-vuzah-sssr-v-1953-1964-gg>
2. Грубих, Б. 1962. 'Студенчеству – глубокое знание истории партии', *Вестник высшей школы*, №9, с.67–69.
3. 'Постановление ЦК КПСС и Совета Министров от 9 мая 1963 г. «О мерах по дальнейшему развитию высшего и среднего специального образования улучшенной подготовки использования специалистов»', 1986, *КПРС в резолюциях и решениях съездов, конференций, пленумов: у 10 т.*, Москва, Т.10: 1961–1965, 1986, 401 с.
4. 'История становления и развития кафедры гуманитарных наук Национального фармацевтического университета: монография', 2015, *Н. Н. Филянина, Т. В. Гаврюшенко, Л. А. Субота и др.*, Х: НФаУ, 144 с.
5. 'Архив НФаУ', Карточки лицевых счетов профессорско–преподавательского состава за 1958 год, Ф.4093, Оп.6, Д.73, 162 л.

References

1. Konohova, AS., 2014. 'Koleblyas' vmeste s liniej partii: izmeneniya v prepodavanii obshchestvennyh nauk v vuzah SSSR v 1953–1964 gg. (Hesitating along with the party line: changes in the teaching of social sciences in USSR universities in 1953–1964)', *Novejshaja istorija Rossii*, №2, s.64–72. [online] Dostupno: <http://cyberleninka.ru/article/n/koleblyas-vmeste-s-liniey-partii-izmeneniya-v-prepodavanii-obschestvennyh-nauk-v-vuzah-sssr-v-1953-1964-gg>
2. Grubih, B. 1962. 'Studenchestvu – glubokoe znanie istorii partii (Students – deep knowledge of party history)', *Vestnik vysshej shkoly*, №9, s.67–69.
3. 'Postanovlenie CK KPSS i Soveta Ministrov ot 9 maja 1963 g. «O merah po dal'nejshemu razvitiyu vysshego i srednego special'nogo obrazovaniya uluchshennoj podgotovki ispol'zovaniya specialistov» (Resolution of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of May 9, 1963 «On measures for the further development of higher and secondary specialized education for improved training of employed specialists»)', 1986, *KPRS v rezolucijah i rishennjah z'i'zdiv, konferencij, plenumiv: u 10 t.*, Moskva, T.10: 1961–1965, 1986, 401 s.
4. 'Istorija stanovlenija i razvitija kafedry gumanitarnyh nauk Nacional'nogo farmacevticheskogo universiteta: monografija (The history of the formation and development of the Department of Humanities of the National University of Pharmacy: a monograph)', 2015, *N. N. Filjanina, T. V. Gavryushenko, L. A. Subota i dr.*, H: NFAU, 144 s.
5. 'Arhiv NfaU (Archive of NFAU)', Kartochki licevyh schetov professorsko–prepodavatel'skogo sostava za 1958 god, F.4093, Op.6, D.73, 162 l.

* * *

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Ярема Н. С. Утопічні проекти Платона	7
Дойчик М. В., Гоян І. М. Егалітаристський підхід до розуміння гідності людини у соціально-етичній концепції Джона Локка	12
Diakovska H. O., Hontar V. E. «Returning to Hume». Criticism of the ontological approach to causality and casual («Повернення до Юма». Критика онтологічного підходу до каузальності і казуальності)	17
Пушонкова О. А. Філософія кольору у вченні І. В. Гете	21
Shwed Z. V. The essence of religious fundamentalism as a subject in religious studies (Сутність релігійного фундаменталізму як предмет релігієзнавчих досліджень)	27
Стрижачук Ф. В. Доктрина про Трійцю у богослов'ї Юргена Мольмана	32
Грех В. І. Драматичні особливості «П'ятичисленних молитов» святителя Димитрія, митрополита Ростовського	36
Гура В. О. Політична есхатологія як фактор формування суспільно-політичного світогляду релігійно-активної частини населення	44
Шавріна І. В. Православ'я в контексті сучасності	49
Гуцалюк Ю. С. Особливості ісламського світу у розрізі європейського суспільства	53
Данилов Д. А. Трансцендувальна та інтегративна властивості дг'яни в «Йога-сутрах» Патаньджалі	57
Колесник І. М. Становлення та еволюція есхатологічних уявлень буддизму	64
Данканіч А. С. Євангельський рух в Україні з 1985 по 2018 роки	68
Коляда В. І., Гребинь С. Н. Теория идеального как методология понимания человеческого мышления (Теорія ідеального як методологія розуміння людського мислення)	73
Дроботенко М. О. Дидактична адаптація філософського знання	78
Богданова Н. Г. Проблема визначення успішних «людей-XXI століття»	83
Vorodenko O. V. «Body-in-space» in phenomenological reflection: from visual image to symbol («Тіло-в-просторі» в феноменологічній рефлексії: від візуального образу до символу)	87
Васильєва Л. А. Людина-публічна як монада формування інформаційно-масового суспільства	90
Балагура О. О., Глушко Н. В. Духовний потенціал особистості як необхідна та надійна основа її самореалізації та розвитку	97
Іванець Н. В. Філософське осмислення рефлексії наукової картини світу	101
Кирилюк О. С. Суперструни, тканина всесвіту і «техне» як поїезисний принцип креативності буття та ніщо	106
Оліфер О. Є. Чи дійсно проблема тотожності особистості розвивається в аналітичній філософії?	112
Романова О. Проблема вибору любові в історії філософії	116
Рубський В. М. Світоглядна ідентифікація в контексті пост метафізики	121
Шевченко З. В. Гендерні аспекти соціальної ідентичності (філософська концепція біодетермінізму)	125
Aliieva O. N. Technique in the modern world: ethical aspect (Деякі міркування щодо моральних та етичних проблем розвитку техніки)	130
Бичков М. М. Правова свідомість і правова культура як фактори підвищення ефективності інститутів громадянського суспільства	134
Воропаєва Т. С. Європейська цивілізаційна ідентичність як чинник консолідації громадян України у постколоніальну добу (1991–2018 рр.)	139
Семикрас В. В. Місце філософсько-правових ідей в системі соціального знання	147
Соболь Т. В., Туренко В. Е. Значення компетентнісного підходу у формуванні сучасної особистості	151
Субботін В. М. Концептуалізація та періодизація суспільно-історичних форм глобалізації у контексті сучасних глобальних проблем	155
Терземан О. В. Репрезентація як категорія соціальної філософії	161
Тимофєєв О. В. «Персона як просопон»: проблема індивідуалізації в діалогічній парадигмі сучасної континентальної філософії	166
Тімченко О. П., Козій І. В., Пігош М. А. Криза свідомості раціонально-логічної парадигми: екзистенційно-персоналістський аспект	170
Турпак Н. В. Ідея ноосфери: інтерпретації в контексті сучасних екзистенційних викликів	174
Усов Д. В. Сучасні філософські дискурси поєднання етики та політики	179
Червона Л. М. Участь студентів в університетському врядуванні: теоретичні та практичні аспекти	183
Шаталович И. В. Понятие образования: терминологический спектр и герменевтическая экспликация (Поняття освіти: термінологічний спектр і герменевтичеська експлікація)	189
Сагуйченко В. В. Освітні інституції Середньовіччя як культурні інновації: уроки для сучасної освіти	194
Жукова Г. В. Позаакадемічна освіта – нове філософсько-освітнє явище	199
Іванова К. А., Хіріна Г. О. Зміни та особливості роботи кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету у 50–60-х роках ХХ ст. в умовах десталінізації та демократизації суспільного життя	203

Кубко В. П., Шиндор А. В. Стратегія формування корпоративної культури закладу вищої освіти	209
Терещиць С. О., Хоменко Г. В., Заїчко В. В. Освітня діяльність переміщених (евакуйованих) університетів України у Другій світовій війні	213
Свириденко Д. Б. Сценарії розвитку подій на окупованих територіях: наслідки для української вищої освіти	219
Хіріна Г. О., Кулакова О. М. Історія кафедри філософії та соціології Національного фармацевтичного університету (1941 р. – перша половина 50-х рр.)	223
Урсу Л. Современные технологии центрирования на учащемся в начальных классах	228
Бейлеров А. Роль Азербайджана в обеспечении межрелигиозного сотрудничества (Роль Азербайджану в забезпеченні міжрелігійної співпраці)	233

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Худенко А. В. Рецензія на монографію:Окорокова В. В. Образ нової соціальної реальності Постмодерну та форми його моделювання. – Одеса, 2018.	239
--	-----